

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

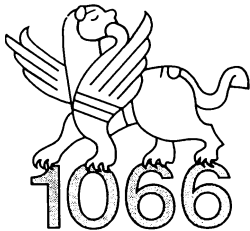
Tidsskrift for Historisk Forskning

1066

17. Årgang

Nr. 1

Tidsskrift for Historisk Forskning

17. ÅRGANG NR. 1.

MARTS 1987

Lis Hansen og Dorte Bech Nielsen: BORGERE I BEVÆGELSE s. 3

Erik Holst Andersen: TENDENSER OG PERSPEKTIVER I DEN
NORDISKE MIDDELALDER s. 23

SPECIALELISTE ODENSE s. 29

Forsidebillede:

Fra startbane vest-konflikten. Køkkenbrigaden sørger for madforsyninger til aktivisterne i det besatte skovområde.

Borgere i bevægelse

En undersøgelse af udviklingen i de senere års borgerprotester i Vesttyskland, med særlig vægt på initiativer inden for miljøområdet, ved cand. phil. Lis Hansen og cand. phil. Dorte Bech Nielsen. Artiklen er baseret på forfatternes speciale fra Århus Universitet, 1984

Et fremtrædende træk ved de sidste 10-15 års udvikling i Vesttyskland er en voldsom ødelæggelse af de fysiske og psykiske livsbetingelser.

Trods optrapningen af de statslige repressive foranstaltninger - bl.a. legitimeret af terrorismetruslen - har der i denne periode udviklet sig en bred folkelig modstand mod den synlige og mærkbare forringelse af livs-

vilkårene.

Med dannelsen af partiet die Grünen i 1980 fik de nye strømninger deres parlamentariske udtryk. Man forsøgte at forene folk af vidt forskellig observans omkring en fælles grøn platform. Partidannelsen vakte betydelig opsigt i Danmark, og har fået større presedækning end de omfattende folkelige protester, som har udviklet sig i udenomsparlamentariske former i løbet af 70erne og 80erne. I denne periode er der opstået et væld af de såkaldte borgerinitiativer overalt i Vesttyskland i reaktion mod en uønsket udvikling.

Det er disse borgerinitiativer, vi har ønsket at sætte fokus på i vores speciale. I modsætning til grupper som Rote

Armee Fraktion - for hvem isolation, hemmeligholdelse og total enighed er nødvendige forudsætninger for vellykkede aktioner - bygger borgerinitiativernes succes på åbenhed, oplysning og bred tilslutning.

Hvad er et borgerinitiativ ?

Naturligvis er definitionsvanskeligheder mere et problem for 'udenforstående' end for borgerinitiativerne selv:

"Når nogle folk slår sig sammen, er et borgerinitiativ opstået. Een person er et borgerinitiativ, hvis han er aktiv. To er et borgerinitiativ, men 15 først rigtigt. Gå igang og lad være med at bekymre Dem om kritiske eller videnskabelige definitioner." (1)

(Fra Günter/Hasse: Handbuch für Bürgerinitiativen, Berlin 1976, p.1)

En klar definition af fænomenet borgerinitiativer har imidlertid også vist sig uhyre vanskelig. Trods utallige forsøg:

"...unddrager borgerinitiativerne sig strukturelt videnskabelige og

politiske generaliseringer. Deres politiske og tematiske mangfoldighed, oftest løse organisationsstruktur, punktuelle og lokale orientering og diskontinuerlige karakter tegner et billede af et puslespil, hvis brikker desforuden stammer for forskellige motiver."

(Fra: Roth, R.: Notizen zur politischen Geschichte der Bürgerinitiativen, i Buro (udg.): Parlamentarisches Ritual und politische Alternativen, Frankfurt 1980, p.77).

På trods af borgerinitiativernes forskelligartede og uhåndgribelige karakter kan der dog spores en generel udvikling, som især bliver markant i sidste halvdel af 70-erne. Vi opererer derfor med en opdeling af borgerinitiativerne i to udviklingsfaser, selvom der naturligvis ikke er tale om fast afgrænsede fænomener.

Den ansvarlige borger

En forløber for borgerinitiativerne var de såkaldte "Bürgervereine", som dannedes i 50erne og 60erne. Der var tale om lokale sammenslutninger, som overvejende bestod

af borgere fra den højere mid-
delstand. Man opfattede sig
som samfundsansvarlige borgere,
der ønskede at varetage
almeninteresser, som ikke blev
tilgodeset af det almindelige
politiske apparat. I dette
miljø opstod begrebet 'Bürger-
initiative', som den enkelte
borgers personlige initiativ,
der ikke kun var reduceret til
stemmeafgivelse eller arbejde
indenfor et parti.

I forlængelse heraf dan-
des i slutningen af 60erne de
første egentlige borgerinitia-
tiver, og samtidig viste der
sig karakteristiske forandrin-

ger i forhold til de tidlige
borgerforeninger. Først og frem-
mest blev det fælles udgangs-
punkt for engagementet den umid-
delbare 'Betroffenheit' (be-
rørthed). Man reagerede spon-
tant på 'mangler' i forhold til
elementære livsbehov udenfor
produktionssfæren. Det udmønte-
de sig typisk i etablering af
faciliteter for ældre, husvil-
deboliger, børnehaver o.lign.,
ofte på privat basis.

I landområderne udløste
kommunesammenlægningerne opret-
telsen af talrige borgerinitia-
tiver, og også miljøødelæggelse
gav anledning til dannelsen af

"Borger på barrikaden", omkr. årtiskiftet. (HUG nr. 10, Kbh. 1976, p. 35)

manne protestinitiativer på dette tidspunkt.

Der kan spores en vis inspiration fra 60ernes anti-autoritære bevægelse, men selvom dele af udløberne fra studenterbevægelsen og den udenomsparlamentariske opposition engagerede sig i aktiviteterne, af tegnede de første borgerinitiativer ikke en blot tilnærmelsesvis venstrefløjsprofil.

Som det ses dækkede de første borgerinitiativer over et tematisk temmelig broget spektrum. Fælles for initiativerne var dog deres uafhængighed af partier og organisationer af enhver art, samt at de var åbne for alle. Organisationsstrukturen var løs, og aktiviteterne udfoldedes på baggrund af kollektive beslutningsprocesser.

Karakteristisk for borgerinitiativerne på dette tidspunkt var deres lokale og tidsmæssige begrænsning. Der var tale om punktbevægelser (Einpunktbewegung), som efter opfyldelse af deres mål opløstes igen.

Borgerinitiativerne - en trussel eller forvarsel ?

Selvom der allerede i de tidlige borgerinitiativer lå en unuanceret, men tydelig anti-

statslig holdning, forhindrede det dog ikke, at man var parate til et partielt samarbejde med lokalforvaltningen, der sås som den umiddelbare modstander. Borgerinitiativerne forfulgte da også deres interesser med overvejende legale midler, dvs. offentlige høringer, borgerdialoger med myndighederne, juridiske klager, læserbreve, avisartikler etc., og sjældnere benyttedes mere demonstrative metoder som sit-downs og besættelser.

De politiske partiers forhold til de første borgerinitiativer var overvejende præget af velvilje, omend unionspartierne var noget reserverede. Borgerinitiativerne blev ikke betragtet som en trussel mod partiernes positioner, men for SPD's og FDP's vedkommende) som et muligt korrektiv til det bestående repræsentative system. Borgerinitiativerne fungerede som 'Frühwarnsystem' (forvarsel) for potentielt alvorligere konflikter i det politiske system, og blev som sådan hilset velkommen af myndighederne.

Fra omkring 72/73 begyndte borgerinitiativerne i højere grad at vende sig mod projekter, der lå udenfor de kommu-

nal-politiske rammer, og som var båret af stærke økonomiske, militære og politiske interesser - f.eks. anlæggelse af raffinaderier, militære øvelsespladser, motorveje, storlufthavne, sværindustri, kemiske værker og kraftværker.

Sideløbende med borgerinitiativernes udvikling skete der en ændring af de gamle partiers holdning. Borgerinitiativernes krav om medbestemmelse i de politiske beslutningsprocesser, som man tidligere havde været lydhor overfor, blev nu afvist. Egon Bahr, SPD's ordfører i Forbundsdagen, udtalte således i 1977:

"Borgerinitiativer har nået deres legitime politiske mål, når deres ord og betænkeligheder er blevet hørt."

(Thaysen, Uwe: Stellung der Parteien zu den Beteiligungsformen und Beteiligungsmöglichkeiten der Bürgerinitiativen i Hauff (udg.): Bürgerinitiativen in der Gesellschaft, Villingen 1980, p.216).

Fronterne blev efterhånden betydeligt skarpere trukket op, og borgerinitiativerne bevægede sig ind i en ny udviklingsproces. Det første højdepunkt blev nået under befolkningens prote-

ster mod anlæggelsen af et atomkraftværk i den lille by Wyhl, nær den franske og schweiziske grænse.

WYHL - Et vendepunkt i borgerinitiativernes udvikling

- I 1973 erfarede befolkningen i og omkring Wyhl, at dette område var udpeget til placering af et atomkraftværk. Den folkelige modstand mod projektet blev hurtigt udbredt, og dette blev indledningen til en usædvanlig langvarig konflikt, som har strakt sig over mere end 10 år.

De første borgerinitiativ-

På den besatte plads.
(Fra Schneider u.a. (hrg): Wyhl - Der Widerstand geht weiter, Freiburg 1982, p. 45)

vers ledende mænd var primært velhavende vinavlere og bønder, præster, kroværter og lærere - med andre ord nøglepersoner i et landsbyhierarki, som stadig levede i bedste velgående i dette traditionelle landbrugsområde.

Det var borgerinitiativernes opfattelse, at politikerne og dermed den konservative delstatsregering i Baden-Württemberg kunne bringes til fornuft med argumenter, og man var indstillede på forhandling og kompromisser. Mange af borgerinitiativmedlemmerne var selv CDU-vælgere.

- Den 18. februar 1975 besatte borgerinitiativerne (hvoraf der nu var 30) byggepladsen i Wyhl. Den 20. blev pladsen ryddet af 700 beredskabspolitifolk. Den 23. stormedes pladsen igen af aktivister og besattes endeligt. En ny rydning forhindredes pga. massemobilisering i området.

Hvad var der sket i mellemtiden ?

Hvilken vej blæser vinden ?

Allerede tidligt i forløbet var der opstået tvivl om bevillingsmyndighedernes objektivitet, idet både mini-

sterpræsidenten og økonomiministeren for delstaten Baden-Württemberg samtidig var medlem af Badenwerks bestyrelse. Det var Badenwerks datterselskab, Kernkraftwerk Süd, som skulle stå for byggeri og drift af a-kraftværket.

Yderst klodsede udtalelser om bl.a. vindretningen i området svækkede også befolkningens tillid til eksperterne. Vinden blæste så at sige i de retninger, som passede bedst ind i den forhåndenværende argumentation.

Det egentlige 'politiske lærestykke' fandt imidlertid sted ved en offentlig høring i Wyhl i juli 1974. Under beskyttelse af ca. 100 beredskabspolitifolk optrådte politikere, eksperter og Kernkraftwerk Süd på denne høring som en enig blok, der foregav at varetage almenvællets interesser. Fortalerne for atomkraftværket fik lov til uforstyrret at komme med lange indlæg, mens forhandlingsledelsen ganske enkelt afskar modstanderne fra overhovedet at formulere deres indvendinger. Befolkningens betænkeligheder blev fuldstændig fejlet af bordet, og borgerinitiativerne udvandrede i protest fra mødet. De sidste muligheder for

„Meine Mutter demonstriert gegen Kernkraftwerke. Ich nicht.“

Es ist ja nichts Ungewöhnliches, daß Generationen nicht immer ein und denselben Meinung sind. Und Demonstrationen sind grundsätzlich ein legitimes Mittel, eine bestimmte Meinung zu bekunden. Und Gott sei Dank hat sich das demokratische Selbstverständnis vieler Frauen so entwickelt, daß sie sich nicht scheuen, ihre Position, die sie in der Gesellschaft haben, auch deutlich werden zu lassen. Das ist gut so.

Aber wie ist es, wenn so manche nur deshalb dabei sind, weil ‚dann endlich mal was Interessantes passiert‘. Nur um des Ereignisses willen demonstrieren? Das ist nicht gut.

Zu viele Menschen wissen zu wenig über das, wogegen sie oft nur aufgrund einseitiger und gefühlbetonter Meinungsbildung sind: Kernenergie.

Wissen macht sicher.

Seit 1954 gibt es auf der Welt Kernkraftwerke. Und seit 1961 gibt es sie bei uns. Rechnet man die Betriebszeit aller 163 Kernkraftwerke, die es in 19 Ländern der Erde z.Zt. gibt, zusammen, so kommt man auf gut 1.000 Jahre. Es ist also falsch, wenn immer wieder behauptet wird, es gäbe keine Erfahrungen mit Kernenergie.

Natürlich gab es auch Störungen in Kernkraftwerken. Und auch in Zukunft kann man so etwas nicht prinzipiell ausschließen. Schließlich kommen in jeder großtechnischen Anlage Störungen vor. Aber: In keinem einzigen Fall ist jemand in der Umgebung zu Schaden gekommen oder die Umwelt beeinträchtigt worden.

Keine Technik ist weltweit so aufwendig und sicher erforscht und erprobt wie die Kerntechnik.

Kernkraftwerke weisen die beste Sicherheitsbilanz der Technik auf. Techniker und Wissenschaftler bestätigen diese Sicherheit immer wieder. Sie sind sich mit Politikern einig, daß der Bau von Kernkraftwerken notwendig ist und zu keinen unzumutbaren Belastungen für Menschen und Umwelt zu führen braucht.

Hier ein Zitat von Bundeswirtschaftsminister

Dr. Hans Friderichs: „Jedes neu in Betrieb gehende Kernkraftwerk bringt uns einen Schritt weiter in Richtung auf die Sicherstellung unserer künftigen Versorgung mit umweltfreundlicher Energie.“

Wir sorgen uns um Ihren Strom.

Wußten Sie schon,

- daß ein Kernkraftwerk mit nur zu 3% bis 4% angereicherterem spaltbarem Uran arbeitet?
- daß für eine Kernexplosion 100prozentiges reines Spaltmaterial nötig ist?
- daß somit ein Kernkraftwerk einfach aufgrund der physikalischen Gegebenheiten niemals explodieren kann?
- daß Kernkraftwerke ausreichende Sicherheit gegen Sabotage, Explosionen, Flugzeugabstürze und Erdbeben aufgrund gesetzlicher Auflagen bieten müssen?

Man müßte auch einmal für Kernkraftwerke demonstrieren. Strom ist lebenswichtig. Und ohne Kernkraftwerke würden wir nicht genügend Strom in der Zukunft haben. Informieren Sie sich.

Info-Coupon

Ich möchte mehr wissen über Stromversorgung, insbesondere Kernenergie.

Meine Adresse: _____

(Schicken Sie diesen Informations-Gutschein bitte an Kernkraftwerk Sud GmbH, 75 Karlsruhe 1, Postl. 3720)

Wir geben eine gemeinsame Zukunft. Finden wir einen gemeinsamen Weg.

BADENWERK AKTIENGESELLSCHAFT · ENERGIE-VERSORGUNG SCHWABEN AG

anvendelse af konventionelle midler var opbrugt.

**"Hvor uret bliver til ret,
bliver modstand til pligt"**

I perioden der fulgte skærpedes forholdet mellem myndigheder og befolkning. Ved den første pladsbesættelse d. 18. febr. '75 forsøgte den konservative delstatsregering at give det udseende af, at der var tale om en flok venstreekstremister, som lavede ballade i området. Dette samt politiets hårdhændede rydning af byggepladsen d. 20. febr. styrkede blot solidariteten blandt de aktive. Mange CDU-medlemmer meldte sig i protest ud af partiet.

En bonde siger om ministerpræsident Filbinger:

"Jeg hørte ham sige i fjernsynet: Kernekraftværket i Wyhl bliver bygget og om nødvendigt, med al magt. Når en mand i denne position siger sådan, og så dertil også en kristelig, altså, så hører alting op; det er jo som i det 3die rige."

(Gladitz, Nina: Lieber heute aktiv, als morgen radioaktiv, Berling 1976, p.95).

Da byggepladsen igen blev besat d. 23. febr. havde demokratiets troværdighed lidt alvorlig skade. Følgende udtalelse fra en bonde var repræsentativ for stemningen i området på dette tidspunkt:

"Dette hus (BRD) har blot et skilt - ligesom en ølstue har et skilt udenfor - på skiltet står der 'demokrati'. Men når man går derind, kan man ikke drikke noget i dette hus, som er demokratisk."

(Beer, W.: Lernen in Widerstand, Hamburg 1978, p.92)

I påsken '75 sammenfattede borgerinitiativerne deres hidtidige erfaringer på denne måde:

"Vores argumenter, vores tvivl og sorger er blevet fejlet af bordet, byggetil-ladelsen givet. Parlamentet har ikke hindret regeringen i det, intet parti, intet forbund, ingen myndigheder, ingen. Derfor besluttede vi i august '74 at besætte byggepladserne i Wyhl og Marckolsheim indtil regeringen kom til fornuft.

(Beer, W. Lernen in Widerstand, ibid. p.91).

Bevægelsen var blevet ra-

dikaliseret i en grad, som man indtil da ikke havde troet mulig, og konflikten var blevet kendt over hele Vesttyskland. På en række væsentlige områder havde man sprængt rammerne for traditionelt borgerinitiativarbejde.

Forhandling

Hen mod efteråret '75 indså delstatsregeringen nødvendigheden i at ændre strategi. I oktober erklærede man sig villige til at anerkende borgerinitiativerne som forhandlingspartnere, såfremt byggepladsen blev rømmet. Trods befolkningens entydige erfaringer troede mange alligevel i sidste instans på forhandling, og et flertal af borgerinitiativernes officielle repræsentanter accepterede regeringens udspil. Den indgåede aftale, den såkaldte 'Offenburger Vereinbarung' (overenskomst), viste sig hurtig værdiløs, og der blev ikke ført seriøse forhandlinger med borgerinitiativerne.

Fra 1976 til 1982 har man forsøgt at føre kampen videre ad retslig vej. Borgerinitiativerne tabte retssagen; domstolen i Mannheim gav i marts '82 grønt lys for en øjeblikkelig start på byggeriet. Det

lykkedes at mobilisere 30.000 demonstranter fra regionen umiddelbart efter dommen, men de forløbne års ofte seje kamp havde fået mange til at resignere.

Bevægelsens indre udvikling

Indtil den første pladsbesættelse havde udefrakommende, især venstrefløjsgrupperinger, kun udgjort en mindre del af de aktive. Men med radikaliseringen strømmede mange nye til, og risikoen for interne stridigheder i bevægelsen øgedes. Men håndhævelsen af to grundprincipper, nemlig partiuafhængighed og ikke-vold var med til at sikre bevægelsen mod splittelse. Den lokale befolknings vedholdende engagement var dog den bedste garanti mod, at kampen blev overtaget og styret af 'bedrevidende' grupper. Så at sige alle befolkningslag i dette udprægede landbrugsområde bakkede op omkring modstanden mod atomkraftværket. En undtagelse var dog de lokale arbejdere. De fleste lagde sig tæt op ad DGB's (svarer til LO) holdning og støttede a-kraftplanerne i troen på, at dette ville skabe nye arbejdspladser.

I forbindelse med bevægelsens interne udvikling må endnu

en betydningsfuld faktor fremhæves, nemlig folkehøjskolen Wyhler Wald, som blev oprettet på den besatte plads i 1975, og som stadig eksisterer i dag. Folkehøjskolens arrangementer trak mange mennesker til den besatte plads, og modvirkede bl.a. at modsætninger mellem unge langtidsbesættere og den øvrige befolkning fik lov til at udvikle sig uhæmmet. I dette regi blomstrede en kultur op omkring bevægelsen, og lokale traditioner fik ny betydning. Med et stort informationsarbejde bidrog højskolen også væsentligt til at øge bevidstheden om a-kraftens risici og om miljøproblemer generelt, således at konflikten blev sat i et større perspektiv.

Bevægelsens spor

Hvilke konsekvenser har befolkningen draget af denne årelange konflikt ?

På det parlamentariske plan gav mistilliden til de etablerede politiske partier sig tydeligst udslag ved kommunalvalgene i 1975, hvor lokale valgsammenslutninger af atomkraftmodstandere opnåede absolut flertal flere ste-

der. På nationalt plan slog disse tendenser imidlertid ikke igennem, her går stemmerne stadigvæk fortrinsvis til CDU, så der er ikke tale om, at befolkningens politiske helhedssyn er totalt ændrede. Stabiliseringen af de indvundne erfaringer går langsomt. En repræsentant for borgerinitiativerne omkring Wyhl opsummerer i 1982 forløbet således:

"Vi må nu engang acceptere, at man ene og alene kan lære noget af de erfaringer, der føres med ens egen politik. 1976 var det 'Offenburger overenskomsten', og tilliden til regeringens beredvillighed til at lære, 1977 var det klagevejen over Freiburg til Mannheim og tilliden til rettens objektivitet ...

"Det er en uigennemsigtig og også modsætningsfyldt proces. Man må ikke slå den ihjel ved straks at sætte disse spørgsmål op på de store kategoriers niveau ..."

"'Læren fra Wyhl' betyder også, at man ikke skal gøre sig nogen illusioner om læreprocessernes hurtighed."

Wir fordern:

**Die politische Entscheidung
gegen die Startbahn West!**

Hungerstreik

gegen die Startbahn West

Sultestrejke. Her partiformænd fra CDU, SPD, DKP og FDP.
(Fra Kretschmann (hrsg.): Startbahn-West, Oberursel, 1982, p.8)

mærkelsesværdigt samarbejde under navnet 'Partiaktionsfællesskabet mod lufthavnsudvidelsen'. Deltagere var lokalafdelinger af CDU, SPD, FDP og DKP.

Konflikten optrappes

I perioden febr. '79 til nov. '80 udfoldedes et omfattende offentligheds- og mobiliseringsarbejde. Der blev indsamlet underskrifter, arrangeret demonstrationer og civile ulydighedsaktioner. Den såkaldt 'nye demonstrationstype' kom på gaden: unge og gamle borgere fra alle lag, husmødre, evangeliske kvinder, tilhængere af Junge Union, håndværkere, naturbeskyttere, præster, fagforeningsfolk osv. I maj '80 opførte borgerinitiativet med opbakning fra de fleste lokalgrupper en informationshytte i det truede skovområde.

Da delstatsregeringen i okt. '80 trods protesterne påbegyndte træfældningen, reagerede borgerinitiativet med en opfordring til langtidsbesættelse i skoven, og i nov. opførtes en hytteby i tilknytning til borgerinitiativets informationshytte.

I protest mod regeringens skridt gennemførte partiaktionsfællesskabet med skiften-

de deltagere en 3-ugers sultestrejke på rådhuset i Mörfelder.

Kirkens rolle

Mange kirkemenigheder var stærkt engagerede i konflikten, og i Mörfelden holdt borgerinitiativet sine møder i kirkelokalerne. I hyttebyen opførte flere menigheder i fællesskab en trækirke, hvor der afholdtes gudstjenester, og evangeliske kvindegrupper indsamlede store pengebeløb til bevægelsen ved afholdelse af bazarer o.lign.

Hvor demokratisk er demokratiet ?

Ligesom i Wyhl medførte Startbane Vest-konflikten, at demokratispørgsmålet kom på dagsordenen. Bevægelsen forsøgte at gøre krav på retten til direkte borgerindflydelse på de politiske beslutningsprocesser. Fra maj til nov. '81 indsamlede startbanemodstandere 220.000 underskrifter for at få gennemført en folkeafstemning i Hessen om startbaneprojektet. Forslaget blev senere af statsdomstolen kendt retsstridigt.

Direkte konfrontation - den aktive ikke-voldslinie

I okt. 81 genoptog regeringen lufthavnsbyggeriet, hvilket i de efterfølgende måneder udløste

voldsomme konfrontationer mellem borgere og politi. Ved den største demonstration mødte der 30.000 op i skoven. Aktionerne blev slået ned med hård hånd. Udover gennemprygling af tilfældige mennesker angreb de specialtrænede politienheder borgerne med vandkanoner, tåregas, højeksplosive gasgranater, nervegas og en række andre farlige midler.

Den statslige repression kom ikke blot til udtryk i politivolden, men hertil kom en stærk indskrænkning i journalisternes arbejdsmuligheder, store erstatningskrav overfor startbanemodstandere og retsforfølgelse af tilfældigt udvalgte mennesker.

Politiets brutale fremfærd chokerede mange og udløste voldsomme aggressioner. Dina Scherber, husmor, 50 år og første gang politisk engageret udtaler:

"Ophidselsen nåede skyhøjt. Der var mange ældre helt op til 80 år, som ville gå på politiet med de bare næver eller med deres stokke."

(Interview med Scherber: Dem Börner die Meinung gesagt i Kretschmann (udg.): Startbahn-West, Fotos & Interviews,

1982, p.67).

Vold mod mennesker var dog absolut bandlyst under borgerinitiativernes aktioner, men forståelsen af ikke-voldsprincippet havde bevæget sig siden Gorbelen. Under de mange sammenstød med politiet blev det bredt accepteret at gøre aktiv modstand og at beskytte sig mod de stadig mere avancerede våben. Walther Bohris, præst i Mörfelden, udtaler:

"Hvis man i sådan en situation, hvor civierne pludselig angriber, har en knip-pel i hånden, ja, så ville jeg heller ikke sige noget til det ..." "selvfølgelig har det også tit rykket i mine fingre derude for at tage en sten i hånden ..." (Interview med Bohris: Der Staat hast die Gewalt provoziert i Kretschmann, (udg.): ibid. p.80).

Den gensidige tillid, som var bygget op over en lang periode mellem de lokale aktiver, bar bevægelsen frem.

Splittelse

Trods bevægelsens voldsomme vækst, som især tog fart i slutningen af '80, lykkedes det de lokale at bevare styringen; dog blev de politiske diskussio-

ner generelt mere uforsonlige. I slutningen af '81 begyndte borgerinitiativet imidlertid at gå i opløsning, de lokale erstattedes langsomt af udefrakommende.

Under en blokade af luft- havnen i nov. '81 og ved en ny besættelse i jan. '82 overskred medlemmer af nogle byinitiativer de ikke-voldelige aktionsprincipper. Samtidig medvirkede politiet til at fremprovokere billedet af en kampplads, som fik den offentlige stemning til at vende, og mange gamle borgerinitiativaktivister traks sig tilbage.

På dette tidspunkt bredte desillusionen sig. Byggeriet blev hurtigt påbegyndt, og der blev opført en 8 km lang betonmur rundt om skovområdet. Såvel legale som udenomsparlamentariske muligheder syntes opbrugt.

Lokalgrupperne skrumpede ind, og nogle valgte at lægge deres kræfter i partiet die Grünen. De grønne kan dog ikke af den grund betragtes som bevægelsens parti:

"Dette parti er naturligvis, ja, objektivt set bevægelsens parti, men for de mange individer, som er i bevægelsen, er det ikke

deres parti."

(Fra eget interview med Leo Spahn, talsmand for startbane- Vestbevægelsen, Kelsterbach, 1983, p.1)

Borgerinitiativernes princip om partiafhængighed gælder også i dette tilfælde.

Borgerinitiativernes betydning

For en stor del af de aktive har deltagelsen i et borgerinitiativ været det første skridt væk fra mange års autoritetstro politisk passivitet. Selvom traditionelle autoritetsstrukturer og kønsrollemønstre slår igennem i borgerinitiativernes interne organisering har aktiviteterne medført en personlig og politisk læreproces for alle de involverede. Sammenhængen i de økonomiske og politiske magtstrukturer er blevet anskueliggjort i de konkrete konfrontationer med de økonomiske interessehavere og myndighederne. Det betyder dog ikke, at en masse vesttyskere pludselig er blevet samfundsomstyrtere. Udviklingen af borgerinitiativerne i en mere systemkritisk retning er en meget langsom proces, men de langvarige konflikter har skabt mistillid til de etablerede partier og ført til en udpræget 'statstræthed', der har

(Interview med Gabi Walter-spiel i Links nr. 152-53, Of-fenbach 1982, p.34 i begge numre).

Konflikten i Wyhl blev en vigtig inspirationskilde og et forbillede for de efterfølgende års borgerprotester mod a-kraft og miljødelæggelse. Det skulle imidlertid af flere grunde vise sig meget vanskeligt at gentage successen fra Wyhl.

De blodige konfrontationer i Brockdorf og Grohnde

I løbet af 70erne eskalerede den statslige magtanvendelse overfor borgerinitiativerne. Nye 'våben' blev taget i anvendelse, og paramilitære elitegrupper blev sat ind mod borgerinitiativernes aktioner. Desuden kunne de aktive notere sig stigende registreringer, anholdelser, erstatningskrav mv. I Brockdorf havde lokale borgerinitiativer siden '73 protesteret mod anlæggelse af et a-kraftværk. For at undgå et Wyhl nr. 2 blev byggepladsen ved en natlig politiaktion i '76 omdannet til en regulær fæstning omgivet af nato-pigtråd. Det lykkedes dog demonstranter at bryde gennem hegnet, men den fredelige plads-

besættelse blev samme dag opløst af politiet, som under aktionen anvendte vandkanoner, tåregas og kemiske køller (spray-pistol der udspyr et stærkt kemikali-um).

I november endte en stor demonstration i en voldsom konfrontation mellem politi og demonstranter med flere hundrede sårede til følge. Den klare optrapning af konflikten resulterede i en splittelse af a-kraftmodstanderne i en radikal og en moderat fløj omkring spørgsmålet pladsbesættelse, og herunder især anvendelse af vold.

En planlagt demonstration i febr. '77 blev derfor delt i to. Den ene demonstration afholdtes 30 km fra byggepladsen med deltagelse af bl.a. de lokale borgerinitiativer, som var mod en pladsbesættelse på dette tidspunkt. Den anden demonstration, som var blevet forbudt af myndighederne, gik til selve byggepladsen. Aktionen kom dog til at forløbe uden voldsomme konfrontationer og sympatien mellem de to 'lejre' blev bevaret. Dette var ikke tilfældet i Grohnde, hvor et forsøg på pladsbesættelse i marts '77 endte i et voldsomt og blodigt slag mellem politi og demonstranter.

Venstrefløjen tager over

De lokale borgerinitiativer - som i febr. 77 havde været med til at besætte pladsen fredeligt - trak sig allerede på forhånd ud af aktionerne, da byggepladsen i mellemtiden var blevet stærkt forskanset, og en besættelse efter alt at dømme ville medføre voldsanvendelse. Udefrakommende studenterdominerede borgerinitiativer og venstrefløjsgrupper havde gennemtruffet beslutningen om aktionen.

Efter pladsbesættelserne i Wyhl havde borgerinitiativernes aktiviteter for alvor vakt venstrefløjens interesse. Man så en chance for at komme ud af isolationen ved at koble sig på disse initiativer. Men venstrefløjens massive indtræden i anti-atomkampen skabte nye problemer.

Det var især de såkaldte K-grupper, dvs. diverse maoistiske, leninistiske og stalinistiske kadregrupper - der forsøgte at overtage styringen, og som fremmede 'den blodige konfrontationsvej'. I modsætning til Wyhl, hvor den lokale befolknings erkendelsesprocesser fik lov til at udvikle sig i sit eget tempo - blev disse processer stærkt

forceret især i Grohnde. Konsekvensen af dette blev, at de lokale initiativer trådte i baggrunden eller trak sig helt ud af aktionerne.

Den passive ikke-voldslinie

De stærkt ændrede betingelser for borgerinitiativernes aktiviteter og erfaringerne fra Grohnde fik mange til at indse nødvendigheden af en strategiændring. Ved en demonstration i sept. 77 mod en formeringsreaktor i Kalkar samledes atomkraftmodstanderne i en bred aktionsenhed omkring en klar ikke-voldelig linie.

Ikke-voldsprincippet videreførtes og udbyggedes i aktioner mod planerne om atomaffaldsoplagring i Gorleben. I marts '79 samledes 140.000 mennesker i den indtil da største demonstration i BRD mod atomkraft. Under den forudgående protestmarch havde lokale bønder, husmoderforeninger og hele landsbyer sluttet sig til. Ved demonstrationen og en senere pladsbesættelse undgik man enhver provokation af politiet. Man rettede sig efter alle forbud udstedt af myndighederne, hvilket bl.a. indebar, at man ikke medbragte 'passiv bevæbning', såsom gasmasker, hjelme,

regntøj mv.

Sociale og politiske barrierer

Selvom det var et gennemgående og håndhævet princip, at kampen skulle føres på de lokale borgerinitiativers præmisser, gled initiativet dog efterhånden de lokale af hændte overfor et massivt flertal af mere eller mindre politisk skolede og højere uddannede. Gorlebens placering nær den østtyske grænse, og de deraf følgende anti-kommunistiske følelser hos en stor del af befolkningen, vanskeliggjorde opbygningen af et tillidsforhold mellem udefrakommende og lokale. Flg. lille historie illustrerer de store barrierer, som skulle overvindes. Der var ikke blot tale om politiske uenigheder, men også forskellige livserfaringer:

"Nogle byboere, som er gæster hos en bondefamilie, forarges over det hvide industrisukker på bordet. Under den derpå følgende havevandring peger een af dem på en plante: 'hvad er så det ?' Nu er det bonden, der forarges: 'Hva'be'har ?' ! Det er grønkål !!!' Herefter vil han ikke mere lade

sig belære om modstanden af sådanne udspekulerede hoveder."

(Halbach/Panzer: Zwischen Gorleben und Stadtleben, Berlin 1980, p.52).

Den lokale mobilisering i Gorleben blev aldrig så omfattende og dybtgående som i Wyhl. Da de første skridt til etablering af atomaffaldslageret blev taget i 83/84 - efter en længere pause - affødte det ikke så voldsomme reaktioner lokalt.

Fagbevægelsen og borgerinitiativerne

Generelt er det helt tydeligt, at arbejderne er underrepræsenteret i borgerinitiativerne. I de deciderede landbrugsområder ligger det selvfølgelig i sagens natur, men ellers er de karakteristiske og skarpt optrukne positioner arbejdspladser kontra miljøbeskyttelse. Det var spørgsmålet om atomkraft der i 73/74 udløste en åben konflikt mellem fagbevægelse og borgerinitiativer. I løbet af 76/77 tilspidsedes modsætningerne i forbindelse med Brockdorf-aktionerne. Men den entydige opbakning omkring atomkraftpolitikken begyndte dog samtidig at smuldre i fagbevægelsens basis, og mange fagfor-

eningsmedlemmer deltog i demonstrationerne mod Brockdrof-værket. I protest mod fagforeningstoppens entydige støtte til atomprogrammet i BRD dannede atomkraftmodstandere i fagbevægelsens basisorganisationen 'Aktionskreis Leben' i '77. Organisationens hovedmål var at øve indflydelse på den interne meningsdannelse i fagbevægelsen og dermed bringe den økologiske orientering ind i diskussionen om arbejdspladser. Disse interne modsætninger blev siden forstærket, specielt under de langvarige borgerprotester mod en planlagt udvidelse af lufthavnen i Frankfurt.

Kampen mod udvidelsen af Frankfurts lufthavn - Startbahn West

Med kampen mod anlæggelsen af en ny startbane i Frankfurt lufthavn, som ville indebære fældning af store skovområder, nåede de folkelige protester mod miljøødelæggelse et nyt højdepunkt.

Allerede i 1965 havde nogle få velanskrevne borgere med en lokal præst i spidsen protesteret mod udvidelsesplanerne. Efterhånden sluttede flere sig til, og det lykkedes med lega-

le midler at udskyde projektet til '78. Da den socialdemokratiske delstatsregering i Hessen i '78 tog de første skridt til påbegyndelsen af startbanen - uden at høre de berørte borgere, som lovet - blev dette startskuddet til en langvarig og hård konflikt mellem den lokale befolkning i lufthavnsomegnen og delstatsregeringen.

Modstanden organiseres

På initiativ fra præsten Kurt Oeser dannedes i 78/79 borgerinitiativet mod lufthavnsudvidelsen. Blandt de mange arbejdsgrupper, der tilsluttede sig, var der mange aktive fagforeningsfolk, herunder lokale DGB-karteller (nederste led i fagforeningshierarkiet) fra en række byer i lufthavnsomegnen. Endvidere gik en del højere uddannede ind i borgerinitiativet samt mange partiorganiserede fra både DKP, KBW og SPD. Arbejderne var betydeligt stærkere repræsenteret end i de forudgående års miljøkampe, hvilket dels skal ses i lyset af områdets befolkningssammensætning, men dels også er et udtryk for et begyndende holdningsskift.

I småbyerne Mörfelden og Walldorff, som var centrum for modstanden, etableredes et be-

bredt sig langt ind i konservervative rækker.

Protestinitiativernes udbredelse har vist, at bredere dele af den vesttyske befolkning ikke kan acceptere de menneskelige og miljømæssige omkostninger, som den nuværende udvikling har forårsaget.

Borgerinitiativernes aktiviteter har generelt været med til at skærpe befolkningens bevidsthed om miljøspørgsmål og i 'brændpunkterne' har de øget mobiliseringsberedskabet på andre fronter. Der er f. eks. dannet mange fredsgrupper i kølvandet på de større konflikter.

For socialdemokratiet og fagbevægelsen betød startbanekonflikten en krise, da mange arbejdere tilsluttede sig borgerinitiativerne, og der blev sat spørgsmålstejn ved det interne demokrati og vækstideologiens bæredygtighed. SPD's ændrede holdning til atomkraften idag skyldes ikke kun Tjernobyl, men også et langvarigt pres indefra.

Det nylige giftudslip i Rhinen har ramt bl.a. området omkring Wyhl, som ikke ligger så langt fra Basel. Desværre er vi ikke i besiddelse af oplysninger om be-

folkningens reaktion, men myndighedernes forholdsregler vil givetvis blive nøje overvåget.

**LIS HANSEN og
DORTE BECH NIELSEN**

Litteratur

Der findes os bekendt ikke større sammenhængende empiriske undersøgelser, der behandler borgerinitiativerne og deres udvikling frem til idag. Litteraturen til emnet har derfor været temmelig uoverskuelig og består af et utal af småartikler og antologier, som hver især kun behandler delaspekter af udviklingen.

Ansatser til en historik findes dog i flg. materiale:

Roth, Roland:

Notizen zur politischen Geschichte der Bürgerinitiativen i Buro (udg.): Parlamentarisches Ritual und politische Alternativen, Frankfurt 1980.

Mez, Lutz:

Atomkraftgegner am Scheideweg i Peters (udg.): Alternativen zum Atomstaat, Berlin 1979.

Mez, Lutz:

Bürgerprotest und Theorie
i Kursbuch 50, Berlin
1977.

Partiernes holdning

til borgerinitiativerne
behandles grundigt i:

Thaysen, Uwe:

Stellung der Parteien zu
den Beteiligungsformen und
Beteiligungsmöglichkeiten
der Bürgerinitiativen i
Hauff (udg.): Bürgerini-
tiativen in der Gesell-
schaft, Villingen 1980.

Til de største konflikter kan
anbefales flg.:

Gladitz, Nina:

Lieber heute aktiv als
morgen radioaktiv, Ber-
lin 1975.

Mossmann, Walter:

Die Bevölkerung ist hell-
wach i Kursbuch nr. 39,
Berlin 1975.

Beer, Wolfgang:

Lernen in Widerstand,
Hamburg 1978.

Bürgerinitiative gegen die
Flughafenerweiterung

(udg.): Nur wer sich
bewegt, spürt seine Fes-
seln, Offenbach 1982.

Kretschmann, Burckhard:

(udg.): Startbahn West.
Fotos & Interviews, Ober-
ursel 1982.

Disse litteraturanbefalinger
er naturligvis meget ufuld-
stændige. Vi har været om-
kring et stort antal artik-
ler bl.a. fra blade og tids-
skrifter som Links (Offen-
bach), Kritik (Berlin), Atom-
express (Görtingen), Kursbuch
og Prokla. Der ligger mange
vigtige informationer i disse
mindre skrifter, men det er
vanskeligt at fremhæve enkelte
af disse. Endelig har vi selv
under en studietur til Hessen
foretaget en række interviews
med bl.a. aktivister fra
startbane vestkonflikten.

Tendenser og perspektiver i den nordiske middelalderforskning

Artiklen er baseret på et speciale indleveret i december 1985 ved Københavns Universitet: Nogle socialhistoriske aspekter af metode-teoretisk karakter med særligt henblik på anvendelsen af sagamaterialet perioden 1015-1202, ved cand.phil. Erik Holst Andersen

I Norge har kun få historikere beskæftiget sig teoretisk med indholdet af begrebet socialhistorie. I stedet er socialhistorien, eller rettere dele af denne, blevet placeret som et appendix til den økonomiske historie.

Undersøgelser af det idé- og tankeunivers, der danner grundlag for virkelighedsopfattelsen i det norske middelaldersamfund, er blot eet eksempel på et studiefelt - en pro-

blemstilling, der hidtil er blevet forbigået.

I den europæiske middelalderforskning har socialhistorien gennem en årrække indtaget en særlig position, her tænkes specielt på England og Frankrig. En teoretisk diskussion af det socialhistoriske begreb har her været en helt naturlig del indenfor det forskningsmiljø, der beskæftiger sig med studier af middelalderens samfundsstruktur.

De centrale diskussionspunkter angår dels socialhistoriens manglende afgrænsning i forhold til den øvrige historievidenskab, dels spørgsmålet om, hvorledes man overhovedet skal definere begrebet socialhistorie? I et værk af nyere dato gives følgende definition:

"Social history seems

to aspire to a fuller understanding of the whole social life: social history is history, an approach to the entirety of the past" -

og videre

"social history involves a social interpretation of history from the social point of view" -

Der er to vigtige punkter i denne afgrænsning: For det første betoningen af, at socialhistorie er en "approach" til at undersøge den sociale virkelighed i fortidige samfund ud fra et helhedssyn. For det andet understregningen af, at der må tages en metodisk konsekvens, hvorefter historikeren i langt højere grad må anlægge en social fortolkning fremfor blot at anske historien ud fra et socialt synspunkt. Et væsentligt element i en sådan fortolkningsramme må, for udforskningen af den nordiske middelalder, indbefatte en tilbagevenden til udnyttelsen af det berettende kildemateriale.

For den franske historiker Georges Duby, er det berettende kildemateriale således en forudsætning for overhovedet at kunne

afdække den psyko-sociologi, der var holdnings- og bevidsthedsbestemmende for udformingen og udviklingen i middelalder-samfundets sociale struktur.

Studier over det nordiske bondesamfunds socio-økonomiske infrastruktur i middelalderen eksisterer stort set ikke. Et fremherskende synspunkt i den norske forskningsdebat består i at opfatte bondesamfundet som et udpræget homogent og statisk samfund, hvis dynamik først og fremmest er underlagt kongens og kirkens magtmæssige aspirationer op gennem middelalderen. Bondesamfundet bliver på denne måde reduceret til et løsrevet samfund i samfundet, og slutte- lig som et samfund der, i modsætning til de europæiske, ikke udgøres af en indre klassestruktur.

En række forskelligartede årsager hertil kan fremdrages, men her vil vi imidlertid koncentrere os om de metodiske og kildekritiske implikationer, der knytter sig hertil.

Indledningsvis er der således grund til at fremhæve, at et karakteristisk træk i den nordiske middelalderforskning, ca. 1930 og frem til i dag, findes i det dualistiske og i mange henseender ambivalente forhold

til, på den ene side, den historiske materialisme og, på den anden side, ønsket om at fastholde den retrospektive analysemetode som grundlaget for udforskningen af det norske middelaldersamfund.

En afgørende årsag til den retrospektive analysemetodes fremskudte placering indenfor den norske middelalderforskning må, i denne sammenhæng, ses i lyset af den moderne kildekritiks problematisering af sagamaterialets troværdighed og pålidelighed som historisk fremstilling baseret på et "uangribeligt" kildemateriale, gøres den retrospektive analyse uundværlig og bliver sidenhen retningssigende for den videre middelalderforskning i Norge.

For studierne over det norske bondesamfund betyder dette, som nævnt, at bondesamfundet i stigende grad fremstilles som et samfund uden dynamik. Et resultat, der kan aflæses i fremvæksten af de kvantitative analyser. Fælles for disse analyser er først og fremmest brugen af økonomiske og sociologiske matricer, ud fra hvilke der opstilles en række modeller, der med et tilhørende sæt variabler vil forklare, hvorledes f.eks.

fortidige samfundsformationer eller dele heraf udvikler og ændrer sig.

Begrebet bondeøkonomi er et eksempel på en sådan analyse-enhed, hvor en række variabler, af selektiv karakter, skal definere begrebets ramme og indhold.

Efter denne operationalisering kan begrebet kobles til en model, hvis forudsætning i alt væsentligt, er baseret på Chaynovs agrar-analyser over den sovjetiske landbrugsstruktur i perioden 1870-1925. Historikerens forskningslaboratorium er flyttet til naturvidenskabens.

Udgangspunktet for den her omtalte model er, at der eksisterer et balance/ligevægtspunkt mellem arbejde og forbrug, som et givet samfund altid vil tilstræbe at balancere omkring. En families behovs-tilfredsstillelse beror således på en kalkulering af, hvor hårdt et arbejde der skal investeres for at kunne opfylde vedkommende behov, ligesom tidslængden naturligvis også spiller en afgørende rolle. I overensstemmelse med modellen, vil familien således forsøge at få etableret en omtrentlig ligevægt mellem sine forskellige behov og omfanget

af det arbejde, der skal ydes for at indfri disse.

Appliceret på bondesamfundet fremkommer ligevægtspunktet gennem den producerede merværdis distribution. Her tænkes først og fremmest på, hvorledes det overskud, bønderne eventuelt måtte producere ud over deres eksistensminimum, kanaliseres ?

Ud fra modellen ligger svaret i: leje, skatter og andre former for tjenesteydelser, der svares eller overføres til en overordnet gruppe/klasse. Herfra kanaliseres det producerede overskud igen videre, enten i form af en understøttelse af egen eksistens, eller som et distributionsmiddel til andre grupper udenfor bondesamfundets ramme.

Der kan rejses flere indvendinger imod at anskue en samfundsstruktur på den her nævnte måde. Først er der grund til at nævne, at hovedparten af de kvantitative analyser kun formår at give een-dimensionelle forklaringer, hvilket bidrager til at indsnævre billedet af den pågældende samfundsstrukturens udseende. Dernæst virker analyser af denne type fremmede for den

opfattelse, at samfundsstrukturer tilsyneladende følger bestemte lovmæssigheder af nærmest universel karakter. Og sidst men ikke mindst, har analyserne en tendens til at understøtte den opfattelse, at bondesamfundet er en statisk og homogen samfundsenhed i middelalderen.

I en mere samlet kritik af den kvantitative analysemetode fremhæver den norske historiker Jørn Sandness, at middelalderhistorien må gøres mere vedkommende og perspektivrig. Det er derfor nødvendigt at nedbryde de eksisterende faggrænser. En øget tværfaglighed vil tilføre middelalderhistorien nye impulser og dermed bibringe middelalderstudiet en ny og mere aktuel dimension.

I dette forsøg på at reformulere middelalderhistoriens placering og funktion i forhold til de tilstødende grænsevidenskaber (socialantropologi, etnografi, etnologi mv.), ses en tilnærmelse henimod de synspunkter, der for længst har vundet indpas i den europæiske forskningsdebat. Til trods for, at de problemfelter der studeres indenfor netop disse videnskaber må anses som yderst centrale at få inddraget i den videre udforskning af middelaldersamfun-

det, må det desværre konstateres, at den nordiske middelalderforskning endnu ikke har villet drage denne konsekvens.

Den svenske etnolog Orvar Löfgren karakteriserer på udmærket vis denne udvikling som en kolonisering af videnskaberne: Det er ikke forskeren, men den tradition han/hun er bærer af, der afgører hvorvidt det pågældende forskningsfelt kan/bør betragtes som "attraktivt" i forhold til den etablerede forskning. Denne rigiditet afspejles tilsvarende i forskningsgrenenes interaktionsforhold, hvor de enkelte fag kæmper en kamp for at hævde deres egen prestige i udforskningen af bestemte studiefelter - oftest på bekostning af andre.

Et aktuelt eksempel på denne koloniseringstendens kunne opleves på en konference om kilderne til Nordens ældste historie i maj 86.

Formålet med konferencen skulle være at videreføre og samle den begyndende nyvurdering af de litterære kilder til nordisk vikingetid og middelalder, ved at diskutere disse i lyset af det øvrige kildemateriale.

I oplægget blev det lige-

ledes fremhævet, at de tidligere tiders kildekritiske arbejder nu står overfor en radikal revision, der først og fremmest skal ses i lyset af de resultater og synsmåder, som blandt andet tekstvidenskaben og antropologien har etableret i mellemtiden.

Trods de gode intentioner/visioner blev konferencen "et skridt frem og tre tilbage". Først og fremmest fordi indlæggenes repræsentative værdi, set i forhold til de opstillede problemstillinger, i høj grad kan diskuteres. Det må således undre, at ingen antropologer, etnografer eller etnologer var at finde blandt bidragsyderne.

Den afsluttende plenumdebat blev en ensidig demonstration af at de rigide holdninger, der præger forholdet mellem historie og de tilstødende grænsevidenskaber fortsat trives i bedste velgående. Det blev klart, at historikerne ønsker at opretholde en approach og en metode der, udover at være temmelig perspektivløs, fastholder det klassiske samarbejde mellem filologi, arkæologi og "moderfaget" historie. En opblødning af de traditionelle faggrænser bliver på denne vis bremset, således at enhver snak om tværfag-

lighed må forstumme. Nye ideer og visioner har det svært indenfor dette forskningsfelt.

Det er nedslående, at et felt som middelalderstudiet på denne måde ønsker at undergrave sin eksistensberettigelse, når man betænker, hvilke spændende og inspirerende tendenser der rør sig i England, Frankrig, Sovjet i særdeleshed og sågar U.S.A. !

Med en vis berettigelse

er der derfor grund til at spørge: Hvad skal der egentlig til for at rive denne forskningsgren ud af sin tilsyneladende dvaletilstand her i Norden ?

ERIK HOLST ANDERSEN

Anbefalelsesværdig litteratur:

McLennan, Gregor - Marxism & the Methodologies of History, London 1981.

L&P TEKSTBEHANDLING

Manuskripter og specialer renskrives, hurtigt og korrekt.

Indhent tilbud på telefon 02645216

Lisa Wiese

bedst mellem 18-19⁰⁰

Specialeliste Odense

Liste over specialer indleveret til bedømmelse under historie ved Odense Universitet i 1986. Listen er udarbejdet af Vivian Kapper, OU.

Bjerrum, Merete Bender
og Dorte Olsen

I skyggen af Kold. Et forsøg på at sætte Kolds skoletanker i sammenhæng med 1800-tallets skolevæsen og pædagogiske teori.

Christiansen, Hanne Grønberg

Den danske udvandringspolitik i mellemkrigsårene: Forhåbninger og virkelighed. En undersøgelse af Venezuelaudvandringen 1937 til 1940.

./ Damgård, Helle

Kulturlandskab - Bevaringslandskab. Et historisk-ideolo-

gisk studium i det danske bevaringsarbejde 1917-1984.

Dyrbye, Holger

En undersøgelse af de danske immigranternes assimilering og sociale mobilitet i Pottawattamie county USA 1870-1880.

Günthersen, Ulf R.

og Lars D. Kristiansen

"At rømme som andre fredløse mænd" (fredløsheden som tvangsmiddel i dansk middelalder, tidlig nyere tid.

Hansen, Peter Bjørn

Kirkebogsundersøgelser. Et kildekritisk studie i ældre fynske kirkebøger 1661-1787.

Hansen, Michael Clement

En undersøgelse af lærerrolle/undervisningspraksis, samt lærebøger og elever som centrale elementer i dannelsen af historisk bevidsthed.

Hegnsvang, Gert M.

Udviklingen af det fynske jernalderhus i ældre jernalder - set på grundlag af 7 jernalderboplads, som blev undersøgt i perioden 1981-83 af Fyns Stiftsmuseum i forbindelse med D.O.N.G.'s naturgasprojekt og i forbindelse med etableringen af motorvejen mellem Korsebjerg og Langeskov. En historikers forsøg på anvendelsen af en speciel ikke-skriftlig kilde - den arkæologiske kilde, som den ses i forbindelse med bevarede spor efter jernalderhuse.

Isaksen, Bo

og Morten Severin

Myndighedernes kamp mod betleriet. En redegørelse af de lovmæssige initiativer til afskaffelse af betleriet i perioden 1708-1849, sammenholdt med en konkret undersøgelse af indsættelsespolitikken for Odense Tugt- og Manufakturhus 1752-1865 og Odense Tvangsarbejdsanstalt 1817-1864.

Kristiansen, Lars D.

og Ulf R. Günthersen

"At rømme som andre fredløse mænd" (fredløsheden som tvangsmiddel i dansk middelalder, tidlig nyere tid).

Mattsson, Bente

Forbindelsen mellem det revolutionære Frankrig og Danmark i 1790'erne - belyst ved opretholdelsen af den danske diplomatiske repræsentation i Paris.

Dorte Olsen

og Merete Bender Bjerrum

I skyggen af Kold. Et forsøg på at sætte Kolds skoletanker i sammenhæng med 1800-tallets skolevæsen og pædagogiske teori.

Pedersen, Elisabeth

En analyse af den historisk-ografiske debat. Om oprindelsen til det amerikanske engagement i Korea.

Poulsen, Tom Boye

Familieplanlægning i før-industrielle europæiske landbrugssamfund og muligheden for at påvise den, eksemplificeret ved en familierekonstitutionsundersøgelse af 4 fynske sogne.

Rehn, Sven

"Kriminalitet i Svendborg 1866-93". Forbrydelsesmønstre og lovovertrædere.

Severin, Morten

og Bo Isaksen

Myndighedernes kamp mod betleriet. En redegørelse af de lovmæssige initiativer til afskaffelse af betleriet i perioden 1708-1849, sammenholdt med en konkret undersøgelse af indsættelsespolitikken for Odense Tugt- og Manufakturhus 1752-1865 og Odense Tvangsarbejdsanstalt 1817-1964.

Svane-Knudsen, Asger

Borgerstanden og arverige-forslaget på stændermødet 1660.

Øgendahl, Claus

En redegørelse for Karl

Marx og Friedrich Engels' krigsopfattelse i perioden 1870-1895.

KONFERENSSPECIALERClausen, Gunnar Bo

Det danske forsvar 1932-40 med særligt henblik på de re-spektive værnsledelsers forhold til de politiske beslutningstagere og til hinanden.

Hyttel, Anders M.

Dansk udenrigshandel og handelsbalance 1640-1740.

Poulsen, Henrik

Lejeform og Landsby - et forsøg på en teori over lands-byfællesskabets rolle i engelsk senmiddelalder.

Kære abonnent

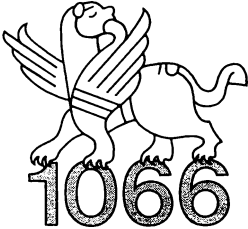
Hvis ikke du har fornyet dit abonnement, beder vi dig gøre det snarest muligt.

Abonnementsprisen er for 6 numre kr. 95.00.

Med venlig hilsen

Redaktionen

Tidsskrift for Historisk Forskning

Historisk Institut Njalsgade 102 2300 Kbh S Giro 4 18 85 51

ANSVARSHAVENDE:

Svend Honoré
Lundebjerggårdsvej 194, 2.tv.
2740 Skovlunde
Tlf: 02 84 64 14

ABONNEMENT:

Bjørn Wied
Parkvej 17
3450 Allerød
Tlf: 02 27 55 85

REDAKTION:

Steen M. Andersen
N. H. Frandsen
Frank Müntzberg
Bjørn Wied
Steen Østergaard

PRISER:

17. årgang: Abonnement	kr.	95.00
Løssalg pr. nr.	kr.	20.00
Klassesæt (min. 10 stk) pr. stk.	kr.	10.00
Ældre årgange: Pr. årgang	kr.	50.00
Pr. nr.	kr.	10.00
Årgang 2-16 samlet	kr.	525.00

Alle henvendelser vedr. adresseændring o.l. bedes rettet direkte til postvæsenet.

Eftertryk tilladt i uddrag, forudsat tydelig kildeangivelse.

Tryk: Dansk Tidsskrifts Tryk

ISSN 0106 - 0627